

Правна програма

През 2015 г. усилията на Правната програма бяха съсредоточени в четири основни области: обществено доверие в правосъдието, съдебна и регулаторна реформа, реформа на пенитенциарната система и основни права.

- **Обществено доверие в правосъдието.** Правната програма продължава работата си по изучаване и измерване на общественото доверие в правосъдието в контекста на новите форми на престъпност и по-конкретно на компютърните престъпления. Основните заключения от проведени изследвания в избрани държави членки (Италия, Финландия и България) бяха представени в сравнителен доклад за обществените нагласи относно компютърните престъпления и полиси брийф.
- **Съдебна и регулаторна реформа.** Експертите на Правната програма предоставиха помощ на Министерството на правосъдието и на Висшия съдебен съвет за оптимизиране структурата на съдебната власт, включително и намаляване броя на съдилищата, както и в изготвянето на законодателни промени за улесняване на съдебната и регулаторна реформа. Центърът за изследване на демокрацията продължи усилията си за цялостна реформа на системата от официални регистри в България и поспециално за рационализиране на регистрацията на юридически лица с нестопанска цел и намаляване на административната тежест, произтичаща от регистрационните процедури.
- **Пенитенциарна реформа.** Центърът предлагаше на българските институции и насърчаваше приемането на основани на изследвания решения на съществуващите проблеми в пенитенциарната система. В продължение на придобития вече опит в тази област, Правната програма публикува иновативен *Индекс за мониторинг на условията в затворите* и наръчник за работа с уязвими групи затворници. Допълнително проучи възможностите за подобряване положението на употребяващите наркотици в затвора. Усилията за насърчаване на иновативните подходи в пенитенциарната система бяха високо оценени и от Европейската комисия, и от ангажираните институции в България.
- **Основни права.** Като член на мрежата FRANET на Агенцията на ЕС за основните права, Центърът събира данни и информация за целите на сравнителните изследвания на Агенцията. Центърът подпомага и активно допринася към работата по текущите инициативи на НПО Платформата на Агенцията. През 2015 г. работата включваше изследвания във връзка със защитата на основните права на специфични уязвими групи чрез улесняване на взаимодействието им с държавата, и проучване на положението на младите европейски граждани, които планират да упражнят правото си на свободно движение.

I. Общественото доверие в правосъдието и новите форми на престъпност

През 2015 г. приключи тригодишната изследователска работа на Правната програма по инициативата FIDUCIA (www.fiduciaproject.eu). Основният акцент на това съвместно усилие на юристи, психолози, социолози, статистици, криминалисти и политически анализатори от тринадесет европейски университета и изследователски института бе измерване на общественото доверие в правосъдието в светлината на нови престъпни поведения, като трафик на хора, трафик на стоки, нелегалната миграция и компютърни престъпления. Центърът ръководи работата по компютърните престъпления, която изследва динамиката на този вид престъпления, изучавайки националната и международна правна рамка, политики и стратегии, идентифициращи най-добрите практики в саморегулации и „основаващи се на доверие“ алтернативи, които могат да се окажат по-ефективни. Бяха отправени препоръки за прилагането на тези подходи и подобряване на традиционните инструменти.

През 2015 г. беше публикуван том 3 от поредицата „FIDUCIA: Новите престъпления в Европа и политиките, основани на доверие“.

Правната програма подготви главата „Доклад за саморегулация и други незаконодателни практики срещу компютърните престъпления“.

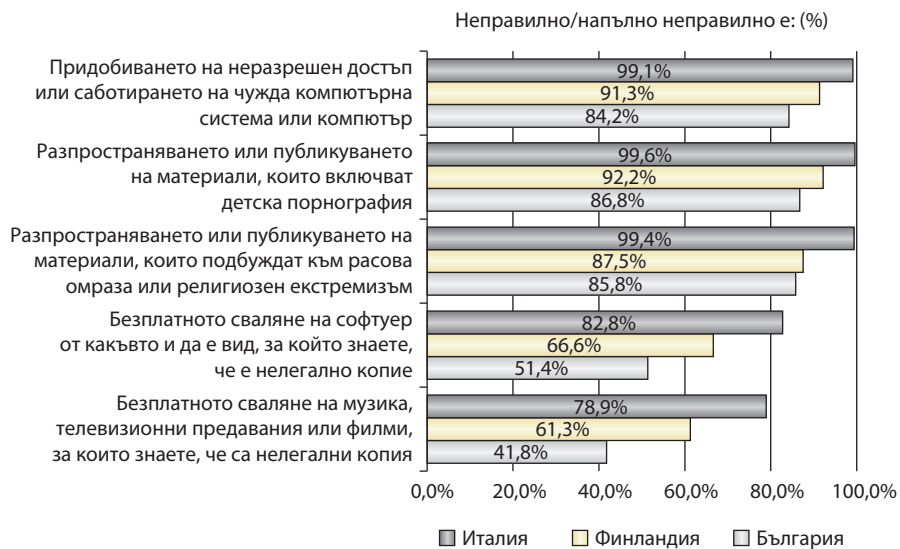
Първите резултати от националното изследване на доверието и отношението към правосъдието, част от съвместните усилия на партньори от 7 държави членки, бяха представени от д-р Тодор Галев и д-р Мария Йорданова и обсъдени по време на среща с партньорските организации в Оксфорд през януари 2015 г. Дизайнът на проучването включваше отделен набор от въпроси за обществените нагласи и информираността на обществото за компютърните престъпленията. Изследванията в избрани държави членки (Италия, Финландия и България) обхващат нагласите на гражданите към компютърните престъпления, информираността на обществото за компютърните престъпления, обществената толерантност по отношение на някои видове компютърни престъпления, и обществените нагласи спрямо политиките за противодействие на компютърните престъпления. Резултатите от проучването показват ясно споделен консенсус кои компютърни дейности са възприемани от обществото в отделните държави като неморални.

Въз основа на данни от изследвания и собствени проучвания, както

„Трансграничният характер на компютърните престъпления, засягащ едновременно правителствата и частния сектор, все повече стимулира активната роля на бизнеса и на неправителствените организации, за да се гарантира безопасно и сигурно кибернетичното пространство и противодействие на глобалните заплахи чрез различни инструменти, правила и иновации, както и чрез разработване и участие в разнообразни механизми за сътрудничество на национално и международно ниво, включително публично-частни партньорства.“

Източник: FIDUCIA: Новите престъпления в Европа и политиките, основани на доверие, том 3, 2015, редактори: Стефано Мафай и Едит Стефани Карило Калдерон, стр. 80.

Обществени нагласи към компютърните престъпления

Източник: Изследването на FIDUCIA, 2014 – 2015.

Семинар „Компютърните престъпления – национални и международни политики и отговорност на частния сектор“, Саламанка

и на приноса на партньори от други държави – членки на ЕС, през 2015 г. Центърът изготви последното си цялостно проучване в рамките на инициатива FIDUCIA – „**Доклад относно обществени нагласи към компютърните престъпления**“. В него се прави преглед на съществуващите международни и национални изследвания и проучвания на обществените нагласи към компютърните престъпления, както и на факторите, които генерират различни възприятия. Проучването изследва информираността относно компютърните престъпления, толерантността към определени видове компютърни престъпления и отношението на европейските граждани към политиките за противодействие на компютърните престъпления чрез представяне и анализ на резултатите от изследването FIDUCIA относно политиките, основаващи се на доверие и на обществените представи

за компютърните престъпления. Резултатите от проучването показват, че от една страна, общественото доверие в киберсигурността и в способността на властите да контролират ефективно киберпространството остава ниска, а от друга страна, хората осъждат морално най-много дейности като споделяне на детска порнография и най-малко – незаконно сваляне (например на музика или филми).

Изследването предоставя на законодателните и правоприлагащите органи на национално и европейско ниво доказателства и препоръки, които могат да бъдат използвани при разработването и прилагането на по-добри политики и мерки за повишаване на осведомеността.

По покана на Университета в Саламанка – един от партньорите по инициативата FIDUCIA, на 16 май 2015 г.

Конференция „Правосъдието се нуждае от доверие: от закон и ред до политики, основани на доверие“, Брюксел

Препоръки

Разработване на политики, основаващи се на доверие, на европейско и национално ниво в държавите членки по отношение на възникващата нова престъпност, които да предвидят:

- Подходящ баланс между въвеждане на разумни ограничения срещу злоупотребите в киберпространството и свръхрегулирането на компютърните престъпления.
- Адекватно законодателство, незаконодателни и мерки за информираност с цел превенция и борба с компютърните престъпления.
- Повишаване на информираността на интернет потребителите, включително на младежите, как да се предпазят и да си сътрудничат по-добре с властите в идентифицирането и наказването на действия, които нарушават моралните и етични ценности в обществото (в частност детската порнография и насърчаването на расова омраза и религиозен екстремизъм).

Източник: FIDUCIA, Policy Brief: Компютърни престъпления.

директорът на Правната програма, д-р Мария Йорданова, изнесе лекция за компютърните престъпления пред студенти по криминология и наказателно право и обсъди с тях новите предизвикателства в областта.

През май 2015 г. беше публикуван Полиси брийф за компютърните престъпления, съдържащ най-важните резултати от проучването и основните изводи и препоръки. Той беше изпратен на партньорите по инициативата, институции на ЕС и национални органи в държавите членки. Преди да бъде публикуван, основните ангажирани институции – представители на съдебната власт, държавни служители, независими експерти и частни компании, работещи в сферата на компютърните престъпления, дадоха ценни коментари и бележки по текста.

Директорът на Правната програма, д-р Мария Йорданова, представи основните изводи и препоръки на конференцията **„Правосъдието се нуждае от доверие: от закон и ред до поли-**

тики, основани на доверие”, която се проведе на 26 май 2015 г. в Брюксел.

II. Съдебна и регулаторна реформа

Реформата на съдебната власт продължи да е сред основните дейности на Центъра. През 2015 г. усилията бяха насочени към продължаващата реформа в структурата на съдилищата, чрез разработване на иновативна методика за използване на отворени публични данни (open public data) за прогностичен анализ на социално-икономическите фактори, оказващи влияние върху натовареността на районните съдилища.

Методологията беше разработена през 2014 г. от експерти на Центъра в сътрудничество с Висшия съдебен съвет (ВСС) и Министерство на правосъдието (МП).

Основните констатации от анализа идентифицират съчетанието от со-

циално-икономическите фактори, които влияят върху натовареността на районните съдилища и подкрепят вземането на решение за намаляване на броя им, с цел оптимизиране на структурата им. Необходимостта от такава оптимизация, включително намаляване броя на съдилищата, беше потвърдена от членовете на правната общност, привърженици на съдебната реформата, и призната за необходима в доклада на Световната банка „България: Функциониране на съдебната система, натовареност с дела и преглед на разходите (2008 – 2014)“, публикуван през ноември 2015 г. (https://www.mjs.bg/Files/BulgariaJud_Performance_Caseload_Review_BG_final_635828600072987200.pdf)

Екипът на Правната програма оказва експертна помощ на Министерството на правосъдието в разработването на законопроекти и взе активно участие в продължаващия дебат за конституционните и законодателни промени. Директорът на Правната програма д-р Мария Йорданова беше член на работната група към Министерството на правосъдието за изготвяне на проект на ЗИД на Закона за съдебната власт.

Центърът за изследване на демокрацията продължава да се застъпва за цялостна **реформа на системата на официалните регистри** в България и по-конкретно за **улесняване на регистрацията на юридическите лица с нестопанска цел**. Експертите на Центъра участваха в работната група към Министерството на правосъдието, която бе създадена през 2014 г. за подготовка на необходимите законодателни промени за прехвърляне на поддържания на хартия регистър на юридическите лица с нестопанска цел от окръжните съдилища към Агенцията по вписванията. Работната група завърши работата си през май 2015 г. и след поредица консултации

с ангажираните институции, през октомври 2015 г. предложението бяха официално внесени в Народното събрание. Промените целят да решат най-неотложните проблеми в регистрацията на юридическите лица с нестопанска цел и да повишат прозрачността и отчетността в неправителствения сектор на страната. През 2015 г. експертите на Центъра участваха още в работната група към Министерството на правосъдието, която подготви законодателни промени в Закона за особените залози – законът е разработен от експертите на Правната програма през 1996 г. Измененията предвиждат прехвърляне на Централния регистър на особените залози от Министерството на правосъдието към Агенцията по вписванията като важна стъпка към изграждане на Електронен регистърен център.

Успоредно с участието си в работата на Министерството на правосъдието, Центърът започна преглед на други официални регистри, които събират информация за юридическите лица с нестопанска цел. Целта на тази инициатива е да направи оценка на системата от официални регистри на юридическите лица с нестопанска цел и да предложи реформи, които да я направят по-ефективна и достъпна за потребителите. Бяха идентифицирани повече от 20 различни регистри, които събират информация за юридически лица с нестопанска цел. Най-големите сред тях са: Регистърът на спортните клубове и федерации в Министерство на младежта и спорта, Регистърът на доставчиците на социални услуги в Агенцията за социално подпомагане, Регистърът на читалищата в Министерство на културата и т.н. Всички идентифицирани регистри бяха описани от гледна точка на правната им рамка, процедурата по регистрация, такси и достъп до регистрираната информация; резултатите

бяха обобщени в Анализ на правната рамка на регистрацията на неправителствените организации, публикуван през ноември 2015 г. Въз основа на събраната информация, експертите на Центъра ще изготвят оценка на работата на тези регистри и предложения за законодателни промени за подобряването ѝ.

III. Пенитенциарна реформа

Системата за изпълнение на наказанията в България разкрива сериозни проблеми, пренебрегвани от дълго време.

Особено тревожна е ситуацията в затворите, където пренаселеността, лошите условия на живот и липсата на адекватни социални и медицински услуги често водят до нарушаване на правата на затворниците и пречат на ефективната им социална реинтеграция. Тези наблюдения бяха официално потвърдени от Европейския съд по правата на човека, чието пилотно решение по делото *„Нешков и други срещу България“* препоръчва комбинация от ефективни мерки по отношение на лошите условия в местата за лишаване от свобода, които имат едновременно превантивен и компенсаторен ефект.

Усилията на Правната програма през 2015 г. бяха насочени към подпомагане на българските институции чрез популяризирането и насърчаването на научно обосновани решения на съществуващите проблеми. Като средство за подобряване на ситуацията в затворите и ресоциализацията на извършителите на престъпления, експертите на Центъра публикуваха два практически продукта в рамките на инициативата *„Ресоциализация на извършителите на престъпления в ЕС: укрепване на ролята на гражданското общество“* – **наръчник за третира-**

нето на уязвими групи лишени от свобода и „Индекс за мониторинг на условията в затворите: методология и пилотни резултати“. Двете публикации, заедно с предхождащата ги **„Наказание на свобода: възможни алтернативи на затвора в Европейския съюз“**, бяха представени на международна конференция, организирана с цел да популяризира резултатите от изследванията и да подпомогне ангажираните институции в справянето с предизвикателства като описаните в пилотното решение на Европейския съд по правата на човека.

Публикацията **„Индекс за мониторинг на условията в затворите: методология и пилотни резултати“** би могла да допринесе за повишаване на гражданското наблюдение в затворите чрез използването на набор от индикатори за оценка на условията в тях. *Индексът* е система от съобразени с Европейските правила за затворите индикатори, която превръща

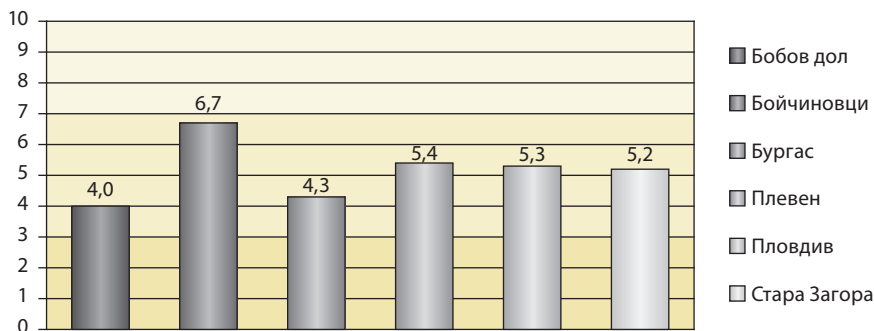
в сравними стойности положението в различни затвори. Публикацията представя и описва методологията на *Индекса за мониторинг на затворите* и предлага резултатите от пилотното му прилагане в девет места за лишаване от свобода в четири държави членки. *Индексът* се състои от пет индикатора: 1) жилищни условия, 2) социално-възпитателна работа, свободно време и контакти с външния свят, 3) сигурност и безопасност, 4) работа и 5) медицинско обслужване. По всеки от тези индикатори като част от *Индекса*, както и по *Индекса* като цяло, всеки затвор се оценява с оценка от 0 (най-ниска) до 10 (най-висока).

Сравнителните данни за жилищните условия потвърждават наблюдението на международните организации, че затворите в България попадат в „проблематичния“ сектор – фактори като малка жилищна площ, нерешени проблеми с пренаселеността и голям брой съкилийници имат значителна тежест в оценката. Двете затворни институции, които получават „приемлива“ оценка по скалата, имат нисък кое-

фициент на заетост, съчетан с относително добри материални условия.

В затвора някои групи лишени от свобода са поставени в неравностойно положение заради обективни фактори като произход, пол, сексуална ориентация, възраст и др. Спрямо тях често има нужда от специални мерки, които не винаги се прилагат, а това води до неравното им третиране или дори до нарушаване на правата им. Това е фокусът на публикацията **„Уязвими групи лишени от свобода: наръчник“**. Книгата е практическо помагало за работещите с уязвими лишени от свобода. Тя проследява състоянието на представителите на такива групи в системите от затвори в Белгия, България, Германия, Литва и Испания. Класификацията на тези групи следва тази на *„Наръчника на ООН за затворниците със специални потребности“*, но взема предвид и националния контекст, като по този начин авторите идентифицират 12 уязвими групи и проучват мерките за неутрализиране на техните уязвимости в различните държави. За да бъде обхванат възможно най-широк

Обща оценка на шест затвора

Източник: Проучване на Центъра за изследване на демокрацията.

кръг от хора, изследването включва и някои особено маргинализирани групи като извършителите на сексуални престъпления, лишените от свобода с увреждания и др. Наръчникът едновременно представя усилията за компенсация на неравностойното положение, допустими от законодателството или предоставяни от затворната администрация или други заинтересовани страни във всяка страна, и идентифицира пропуските в мерките и практиките, специфични както в отделните държави, така и спрямо различните уязвими групи.

Работата на Центъра за изследване на демокрацията, свързана с местата за лишаване от свобода, включваше и анализ на настанените в затворите като отделна уязвима група. Направен беше преглед на процедурите, в които затворниците участват най-често, от гледна точка на подобряването на сътрудничеството между държавата и гражданските организации в подкрепа на уязвимите групи в обществото.

С цел популяризиране на усилията да предложи основани на изследвания решения на съществуващите проблеми в пенитенциарната система, на 19 януари 2015 г. Правната програма организира международна конференция на тема **„Ресоциализация на осъдените в Европейския съюз: укрепване на ролята на гражданското общество“**, с участието на експерти от Белгия, Германия, Испания, Литва, Италия и на юристи и представители на държавните институции и гражданското общество в България.

Г-н Константин Пенчев, Омбудсман на Република България, подчерта, че темата за ресоциализацията непременно засяга въпроса до каква степен хората в местата за лишаване от свобода са десоциализирани. Той призова за спешни мерки в сферата на детското правосъдие и ресоциализацията на деца, преминали през местата за лишаване от свобода. Като възможно решение, г-жа Лиляна Събева, секретар на Наблюдателната комисия към Столичния общински съвет, предложи наблюдателните комисии, заложи в *Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража*, да бъдат използвани като ресурс за укрепване на ролята на гражданското общество в изпълнението на наказанията, както и да се въвличат неправителствени организации в провеждането на обучения в местата за лишаване от свобода.

Експерти от Италия, Германия и Великобритания доразвиха темата за социализацията на лишените от свобода чрез споделянето на иновативни практики като например видео посещения, които поддържат семейните връзки, когато пътуването е невъзможно, и представителна демокрация в рамките на затвора, която е от полза за конструктивния диалог между затворната администрация и лишените от свобода.

Международна конференция „Ресоциализация на осъдените в Европейския съюз: укрепване на ролята на гражданското общество“

Правната програма проучи и възможностите за подобряване на пенитенциарната система във връзка с една особено уязвима група лишени от свобода – употребяващите наркотици. По различни оценки, употребяващите и зависими от наркотици са около 10-15 % от лишените от свобода. Попаднали в затвора, и особено след освобождаването си, тези лица попадат във вакуум по отношение на адекватно третиране, което да предо-

тврати или намали възможността от връщането им там. Водената от Центъра инициатива „Наказание срещу лечение: положението на употребяващите наркотици в затвора“ цели да представи на българските компетентни органи ефективни и приложими мерки, осъществявани в Норвегия, които е възможно да се използват в България. Изследването има амбицията да покаже кои добри практики са доказали ефективността си в Норвегия и

„Резултатите от проекта са с високо качество. Той изследва теми, по които няма все още достатъчно данни на ниво ЕС. Интересни аспекти са изследването на ефектите от наказанията с и без лишаване от свобода и начина, по който тези наказания се възприемат от извършителя. Инструментът за наблюдение на условията в затворите изглежда е иновативен и ценен способ за всички институции, ангажирани в наблюдението на затворите в държавите членки и може да бъде доразвит от тях в бъдеще.“

Източник: Европейска комисия, Главна дирекция „Правосъдие и потребители“, Коментари по изпълнението на проекта, „Ресоциализация на извършителите на престъпления в ЕС: укрепване на ролята на гражданското общество“, 22 октомври 2015 г.

„От началото на 2013 г. Центърът за изследване на демокрацията (български тинк-танк) работи по инициативата „Ресоциализация на извършителите на престъпления в ЕС: укрепване на ролята на гражданското общество“ с финансовата подкрепа на Европейската комисия. Инициативата има за цел подобряване на ситуацията в затворите и ресоциализиране на извършителите на престъпления чрез насърчаване на по-широкото използване на алтернативи на лишаването от свобода, чрез разширяване на ролята на обществото и неправителствените организации и чрез събирането на добри практики. Като прави преглед на алтернативните наказания в правните системи на участващите държави членки, инициативата ще очертае, наред с другото, иновативни подходи за налагане на наказания, които отговарят на три основни критерия: да имат ресоциализиращ ефект, да включват активно участие на обществото и да целят разтоварване на затворната система. Основна цел на проекта е изработването на инструмент за наблюдение в затворите.“

Източник: План за действие в отговор на „Нешков и др. срещу България“ (пилотно решение) и групата Кехайов (20 съдебни решения), Министерство на правосъдието, септември 2015 г., стр. 14.

могат да се добавят към отношението към зависимите от наркотици в затвора като например терапевтични програми или специализирана социална ориентация за подпомагане на реинтеграцията в обществото.

Усилията на Центъра да реформира пенитенциарната система получиха признание от българските компетентни органи. Работата на Центъра намери приложение в *Плана за действие*, разработен от Министерството на правосъдието в отговор на поредицата решения срещу България, постановени от Европейския съд по правата на човека, което е пример за добра практика за сътрудничество между правителството и гражданското общество в сферата на затворите.

Центърът подпомогна със своята експертиза правителството и други ангажирани институции по въпросите на задържането и изпълнението на наказанията. Старши анализаторът на Правната програма, Димитър Марков, взе участие в работната група към

Министерството на правосъдието по изготвяне на законодателни промени в отговор на пилотното решение на ЕСПЧ срещу България във връзка с условията в затворите. Работната група прие поправки в *Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража*, целящи да намалят пренаселеността в затворите и да подобрят средствата за правна защита на лишените от свобода срещу лошите условия в затворите.

Центърът сподели своя опит по темата за затворите и с мрежата си от партньори в други държави. Експертите на Правната програма консултираха разработването на обучителен пакет от алтернативи на лишаването от свобода, разработени в рамките на международна инициатива, обединяваща организации от седем държави. Старши анализаторът на Правната програма, г-н Димитър Марков, представи изследването на Центъра относно лишаването от свобода и алтернативните наказания на поредица от международни събития, вкл. кръгла маса

за условията в затворите, организирана от Съвета на Европа и Министерството на правосъдието в София (9-10 юли 2015 г.) и обучение по намаляване броя на лишени от свобода, в Рига, Латвия (26-27 ноември 2015 г.).

IV. Основни права

През 2015 г. Правната програма в сътрудничество със Социологическата програма на Центъра, работи по инициатива за повишаване ролята на гражданското общество като гаранция за равни права на четири уязвими групи – търсещи закрила и други уязвими групи чужденци, лишени от свобода, жертви на трафик на хора и пострадали от домашно насилие. Осигурено бе активно онлайн присъствие на резултатите от изследванията и на предложените практически мерки чрез отделна подстраница на сайта на Центъра и фейсбук група на инициативата.

След преглед на добри чуждестранни практики, очертаващи установени модели и тяхната приложимост към българските реалности, в рамките на инициативата бе издадена публикацията **„Подкрепа на уязвимите групи пред държавата: ролята на гражданските организации“**. Докладът съдържа отделна глава за всяка уязвима група, която посочва ангажираните институции и организациите, участващи в защитата ѝ, проблемите ѝ във взаимоотношенията с държавата и механизмите на сътрудничество между компетентните органи и НПО. В заключението и препоръките са посочени стъпките, които следва да се предприемат по отношение на всяка от групите за в бъдеще.

Въз основа на доклада беше изготвена *Концепция за по-ефективно участие на НПО в системата за подпомагане на избрани уязвими групи*. Тя предлага

анализ на взаимоотношенията между ангажираните институции във връзка с разглежданите уязвими групи, както и на средствата за подобряване на координацията между институциите и организациите на различни нива и участието на НПО в законотворческия процес и формирането на политики.

Бяха препоръчани механизми за събиране на данни по единни критерии, изготвяне на координационни инструменти и мерки за засилване позицията на НПО в законодателните работни групи и различните консултативни органи. Предложени бяха и конкретни по-нататъшни реформи на пенитенциарната система, на механизмите за защита от домашното насилие и на жертвите на трафик на хора, и на заинтересованите звена, които се занимават с чужденци, нуждаещи се от закрила.

Проектът на Концепцията беше представен на 7 октомври 2015 г. на кръг-

„Що се отнася до партньорството на неправителствените организации в изготвянето на законодателство и формирането на политики, участието на гражданския сектор в законодателни работни групи следва да получи по-подробна законова и подзаконова регламентация, за да зависи в по-малка степен от преценката на съответната администрация. Особено значителен би бил приносът на сектора в нормотворческата работа по хармонизиране на националната правна рамка с ратифицираните международни актове и по-адекватно транспониране на законодателството на ЕС.“

Източник: Подкрепа на уязвимите групи пред държавата: ролята на гражданските организации, Център за изследване на демокрацията, 2015.

дата маса **„Уязвимите групи между гражданското общество и държавата“**, в която взеха участие представители на институциите и неправителствени организации, подпомагащи четирите уязвими групи.

Във въстпителните си думи г-жа Камелия Димитрова, и.д. секретар на Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ), очерта при-

мери от успешното сътрудничество на Комисията с НПО. В първия панел на кръглата маса авторският екип на доклада **„Подкрепа на уязвимите групи пред държавата: ролята на гражданските организации“** представи изследването във връзка с всяка една уязвима група и получи коментари от присъстващите ангажирани институции. Във втория панел на кръглата маса г-жа Миряна Илчева, научен

Кръгла маса „Уязвимите групи между гражданското общество и държавата“, София

сътрудник в Правната програма, представи работен вариант на **„Концепция за по-ефективно участие на НПО в системата за подпомагане на избрани уязвими групи“**. В последвалата дискусия, г-жа Радостина Павлова от Фондация „Асоциация Анимус“ очерта четирите основни роли на гражданския сектор спрямо уязвимите групи – на експерт, медиатор, защитник на правата на тези общности и доставчик на услуги. Тя посочи опасностите от зависимост на гражданския сектор от държавата при държавно финансиране и от недостатъчно развитие на съответни държавни структури, ако за определени дейности се разчита изцяло на НПО.

Всички изследвания и концептуални изводи се консултират на специално организирани срещи със съответните заинтересовани лица и се търси тяхното активно участие в предлаганите конкретни мерки за участието на НПО. Изразените мнения и коментари ще послужат за изготвянето на финален вариант на Концепцията за участието на неправителствените организации в подкрепа на уязвимите групи, предназначена за по-широк кръг участници в нормотворческия процес.

В съответствие с дългосрочния си приоритет – изследването на основните права, през 2015 г. Центърът в изследователски консорциум от 15 държавни членки, започна работа по проучване относно свободното движение на младите европейци, които упражняват или планират да упражнят това свое право. На национално ниво изследването се фокусира върху тенденциите за свободно движение на младите българи и правния анализ на съответните нормативни актове на ЕС, транспонирани у нас.

Експертите на Правната програма взеха активно участие в две инициативи

на Социологическата програма на Центъра – проучване относно принудителното връщане на граждани на трети страни и национално изследване на домашното насилие и насилието, основано на пола и изработване на модел за подкрепа на пострадалите. Екипът изложи задълбочено съществуващата правна рамка и подпомогна полевата работа на другите експерти в изследванията. Научният сътрудник на Правната програма, г-жа Миряна Илчева, взе участие в обучителен семинар за експерти за прилагане процедурите по мониторинг на принудителното връщане. Тя също представи правните аспекти по изследването за домашното насилие на международен семинар, проведен в периода 2-4 декември 2015 г., на който присъстваха представители на българските ангажирани институции и организации и норвежки експерти в тази област.

Като член на мултидисциплинарната мрежа FRANET на Агенцията на ЕС за основните права (FRA), Центърът продължи да изследва различни аспекти на основните права в България. Освен приноса си към **Годишния доклад за основните права в ЕС** на Агенцията, през 2015 г. Центърът подготви изследвания за правото на устен и писмен превод и правото на информация в наказателния процес; защитата на основните права, свързани с биометричните данни в големите информационни системи на ЕС в сферата на граничния контрол, визовия режим и убежището; социалното включване и участие в обществото на мигрантите; връщането и трансфера на деца в риск, граждани на ЕС; правото на независим живот на хората с увреждания; процедурите и практиките за трансфер на обвиняеми и осъдени лица в държавите – членки на ЕС; и положението на лицата в нужда от международна закрила.

Като член на НПО Платформата на FRA, Центърът оказва помощ и активно допринесе за работата на Агенцията с оглед националния контекст. Директорът на Правната програма, д-р Мария Йорданова, взе участие в консултативна среща с гражданското общество в рамките на инициативата „**Тежки форми на трудова експлоатация в ЕС**“, която се проведе на 5-6 май 2015 г. във Виена. Целта на срещата беше да се разработи комуникационна стратегия за доклада „Тежка трудова експлоатация: движението на работници в рамките или към ЕС. Задължения на държавите и права на жертвите“ (SELEX), засягаща всички форми на трудова експлоатация, които са престъпления съгласно законодателството на държавите – членки на ЕС, на територията на които се извършват. По време на срещата бяха обсъдени основните послания към съответните групи, възможните инструменти, канали и дейности за най-широко разпространение на доклада, както и специфичният принос на участващите организации.

Като продължение на срещата Правната програма предостави на медиите съобщение за официалното започване на инициативата на 2 юни 2015 г. и информация за Доклада. Цялата необходима информация за Доклада и ключовите му изследвания бяха разпространени сред други НПО и сред медиите чрез интернет страницата и фейсбук профила на Центъра. На екипа на Платформата бе предоставен списък с медийното отразяване в България на стартирането на инициативата.

През 2015 г. Центърът взе участие във втората и в третата среща на **Националния координационен механизъм по правата на човека**, създаден от Министерския съвет и председателстван от министъра на външните работи. Освен че представляваше Центъра на срещите, научният съ-

трудник на Правната програма, г-жа Миряна Илчева, представи и становище по периодичните доклади относно международните договори за правата на човека, изготвени под координацията на Министерството на външните работи. Тя също беше и национален кореспондент за България по изследванията, засягащи етническите, ЛГБТИ и религиозни малцинства в рамките на инициативата “Equality of Opportunity in Global Prosperity” на Световната банка.

* * *

През 2015 г. Правната програма, съвместно с Програма „Сигурност“, участва в изследването „**Медиите като инструмент за завладяване на държавата**“. Експертите на Правната програма анализираха правната рамка на собствеността и съществуващите форми на саморегулация и гражданските инициативи за прозрачност на собствеността на медиите. Те подготвиха полиси брийф, чийто заключения се фокусират върху основните предизвикателства, осигуряващи плодотворна почва за корупционни практики: незадоволителните процедури за установяване на собственост върху медиите и липсата на механизми в законовата рамка, използвани за завоалиране на собствеността, липсата на правно регулиране на социалните медии и посредственото саморегулиране на сектора. Те бяха представени от директора на Правната програма, д-р Мария Йорданова, на конференцията „**Медиите като инструмент за завладяване на държавата**“, проведена на 11 март 2015 г.

Правната програма даде своя принос в работата на Центъра и в сферата на антикорупцията чрез:

- изготвянето на препоръки към *Актуализираната стратегия за борба с корупцията*;

„На-сериозните недостатъци на българския медиен модел са липсата на прозрачност в собствеността, концентрацията на собствеността и монополното положение на пазара на разпространение, и неразвитите механизми на саморегулиране. Тези недостатъци не дават възможност да се противодейства на търговията с влияние и други корупционни практики, както и на концентрацията и скрития контрол върху медиите. Дори откритите нарушения на законови изисквания остават ненаказани. Наред с това българското законодателство не дава и не търси отговор на динамиката и на новите предизвикателства, вкл. новите социални медии, техния потенциал и манипулативност.“

Източник: CSD Policy Brief No 49: Собствеността върху медиите в България: състояние и проблеми, 2015.

- подготовката на становище по *Законопроекта за предотвратяване на корупцията сред лицата, заемщи висши публични длъжности*;
- подпомагане процеса на подготовка и обсъждане на *Програмата на македонското правителство за превенция и противодействие на корупцията и предотвратяване и намаляване на конфликта на интереси*. Експертите на Правната програма консултираха местни институции и изнесоха лекции в обучителни семинари и дискусии в Македония;
- предоставяне на експертно мнение по разработване на въпросник относно съдебната реформа в Македония;
- работа по правните аспекти на докладите и периодичните актуализации в рамките на мрежата от национални кореспонденти за подготовка на *Европейския антикорупционен доклад*.

Правната програма взе активно участие в Неформалния диалог за политиките в сферата на наркотиците в Югоизточна Европа – международна мрежа от експерти, работещи в областта на предотвратяване и намаляване на незаконната употреба на наркоти-

ци. През 2015 г. мрежата проведе среща в Белград, Сърбия (1-3 октомври 2015 г.), за да се обсъдят предстоящата Специална сесия на Общото събрание на ООН на тема наркотици и нейното значение за страните от Югоизточна Европа. В презентацията си по време на срещата, г-н Димитър Марков, старши анализатор в Правната програма на Центъра, говори за необходимостта от подобряване на международното сътрудничество в областта на правоприлагането срещу разпространението и трафика на наркотици.

Правната програма беше част от екипа, подготвил публикацията **„Радикализация в България: заплахи и тенденции“**, систематичен преглед на рисковете, пред които е изправено българското общество. Г-жа Мария Дойчинова и г-жа Любомира Дерелиева, анализатори в Правната програма, разработиха темите за тенденциите в дясната и в лявата радикализация с основните им действащи лица и идеи, репертоарът от действия и групите в риск. Г-н Димитър Марков и г-жа Миряна Илчева направиха преглед на законодателството и на институциите за превенция и противодействие на радикализацията в България.